

NEPOSREDNI EFEKTI COVID-19 PANDEMIJE NA ŽENE U POSTPARTALNOM PERIODU

AUTORI

Jelena Stojanov¹, Aleksandar Stojanov², Miodrag Stanković^{3,4}, Olivera Žikić^{3,4}

¹ Specijalna bolnica za psihijatrijske bolesti "Gornja Toponica", Srbija

² Klinika za neurologiju, Klinički centar Niš, Srbija

³ Centar za zaštitu mentalnog zdravlja, Klinički centar Niš, Srbija

⁴ Medicinski fakultet Niš, Univerzitet u Nišu, Srbija

KORESPONDENT

Jelena Stojanov

Specijalna bolnica za psihijatrijske
bolesti "Gornja Toponica",
Gornja Toponica
jelena.a.86.ja@gmail.com

SAŽETAK

Nova pandemija prouzrokovana korona virusnom bolešću 2019 (Covid-19), donela je sa sobom niz restriktivnih mera koje su drastično izmenile dotadašnji način života ljudi i koje ograničavaju slobodu kretanja, ponašanja i socijalnog angažovanja. U vreme pandemije narušeni su skoro svi aspekti dotadašnjeg načina života svakog pojedinca, naročito pripadnika vulnerabilnih grupa, nalik ženama u postpartalnom periodu. Akutne psihološke reakcije na pandemiju mogu uključivati nesanicu, strah zbog mogućnosti infekcije, anksioznost, frustraciju, panične napade, usamljenost, ali i depresivne epizode. Nepsihotični postporodajni poremećaji raspoloženja i anksioznosti mogu nastati kao nemogućnost prilagođavanja stresnim životnim situacijama. Potrebno je sveobuhvatno razumevanje uticaja pandemije na mentalno zdravlje žena u postpartalnom periodu kako bi se mogli osmisliti adekvatni pristupi oporavka od tako velike katastrofe kakva je Covid-19 pandemija.

Glavne reči: Covid-19, postpartum period, mental disorders

ENGLISH

THE IMMEDIATE EFFECTS OF THE COVID-19 PANDEMIA ON POSTPARTUM WOMEN

Jelena Stojanov¹, Aleksandar Stojanov², Miodrag Stankovic^{3,4}, Olivera Žikic^{3,4}

¹ Special hospital for psychiatric illness "Gornja Toponica", Serbia

² Clinic of Neurology, Clinical Center of Niš, Nis, Serbia

³ Center for Mental Health Protection, Clinical Center Nis, Serbia

⁴ Faculty of medicine Nis, University of Nis, Nis, Serbia

SUMMARY

The new pandemic, caused by the corona viral disease 2019 (Covid-19), has brought with it a series of restrictive measures that have drastically altered people's way of life and which restrict freedom of movement, behavior and social engagement. At the time of pandemia, almost all aspects of each individual lifestyle have been impaired, especially in members of vulnerable groups, particularly women in postpartum women. Acute psychological reactions to a pandemia may include insomnia, fear of infection, anxiety, frustration, panic attacks, loneliness, but also depressive episodes. Non-psychotic postpartum mood and anxiety disorders can occur as an inability to adapt to stressful life situations. A comprehensive understanding of the impact of the pandemia on the mental health of women in the postpartum period is needed, in order to devise adequate approaches to recovery from such a major disaster as the Covid-19 pandemic.

Keywords: Covid-19, postpartum period, mental disorders

UVOD

Neposredni efekti COVID-19 pandemije na žene u postpartalnom periodu

Nova pneumonija prouzrokovana korona virusnom bolešću 2019 (Covid-19) proglašena je pandemijom od strane Svetske Zdravstvene Organizacije (SZO) 30. januara 2020. godine (1) i predstavlja globalni problem (2). U cilju sprečavanja širenja virusa, skoro sve zemlje sveta su uvele niz restriktivnih mera koje su drastično izmenile dotadašnji način života ljudi i koje ograničavaju slobodu kretanja, ponašanja i socijalnog angažovanja.

Nalik drugim zemljama, Republika Srbija je 15. marta 2020. godine proglasila vanredno stanje povodom pandemije i par dana kasnije uvela mere zabrane kretanja, koje su se vremenom produžile sa perioda od 20 časova uveče do 5 časova ujutru do trajanja od 60 časova u kontinuitetu. Uvedene rutinske epidemiološke metode su neizostavne u periodu pandemije (3), ali se ne sagledavaju adekvatno iz psihijatrijskog ugla gledanja. Na osnovu dostupnih podataka iz naučnih radova, kao i podataka koji se dobijaju putem medija, zdravstvenom sistemu u borbi protiv pandemije nedostaje medicinski kadar u zbrinjavanju bolesnih, kako su i sami medicinski radnici zaraženi u velikom broju. Iskustva zdravstvenog sistema u Vuhanu, grada u centralnoj Kini u pokrajini Hubei, iz koga je potekao covid virus, ukazuju da zdravstveni radnici moraju da budu obučeni da pružaju pomoć i u oblasti mentalnog zdravlja tokom pandemije (4). U vreme pandemije narušeni su skoro svi aspekti dotadašnjeg načina života svakog pojedinca (3), naročito pripadnika vulnerabilnih grupa, nalik ženama u postpartalnom periodu.

Do sada nema objavljenih radova o efektu Covid-19 pandemije na mentalno zdravlje žena u postpartalnom periodu. U periodu nakon porođaja žene proživljavaju niz fizičkih i psihičkih promena, što čini postpartalni period inicijalno stresnim (5). Akutne psihološke reakcije na pandemiju mogu uključivati nesanicu, strah zbog mogućnosti infekcije, anksioznost, frustraciju, panične napade, usamljenost, ali i depresivne epizode (3).

Nepsihotični postporođajni poremećaji raspoloženja i anksioznosti sa prevalencom do 20% u kliničkoj praksi se sindromološki određuju (6) i vrlo često ostaju nedijagnosticovani i neadekvatno lečeni (7). Kao mogući etiološki faktori navode se nemogućnost prilagođavanja stresnim životnim situacijama (8), što Covid-19 pandemija sigurno jeste.

Postporođajna depresija sa prevalencom do 20% (5, 9) je definisana kao depresija koja se javlja nakon porođaja i može trajati do godinu dana (10). Dostupni podaci sugerišu da će do 20% žena sa postporođajnom depresijom patiti od depresije

čak godinu dana nakon porođaja, a 13% čak i nakon dve godine, sa duplo većim rizikom u svakoj narednoj trudnoći (11). Anksiozni poremećaji u postpartalnom periodu sa prevalencom većom od 20% se često previde, iako su češći u generativnom periodu žena od poremećaja raspoloženja (12). Mlađa životna dob i viši nivo obrazovanja u korelaciji su sa većom učestalošću simptoma anksioznih poremećaja, često u komorbiditetu sa postporođajnom depresijom i poremećajima spavanja, posebno kada nesanicu prate opsesivne misli u odsustvu depresivne simptomatologije (13).

Nakon porođaja povećava se mogućnost pojave napada panike, u obliku straha od smrti, ludila i gubitka kontrole nad sopstvenim ponašanjem (14), što dodatno opterećuje psihološku reakciju žena na novonastalu pandemiju. Istraživanja pokazuju smanjenje prevalencije generalizovanog anksioznog poremećaja (GAP) tokom perioda nakon porođaja (15), što se dovodi u pitanje u situacijama globalnih katastrofa (16).

Veći je rizik od pojave opsesivno kompulzivnog poremećaja (OKP) tokom postporođajnog perioda, nego tokom bilo kog drugog perioda u životu žena (17), često u komorbiditetu sa GAP (18). Posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) uglavnom uzrokuje traumatični događaj (19) i većina dostupnih podataka ukazuje na dalekosežne posledice Covid-19 pandemije, naročito kod vulnerabilnih grupa (20).

Postpartalni mentalni poremećaji uglavnom nastaju kao reakcija na stresor i onemogućavaju tj. narušavaju mogućnost da se uspostavi emocionalna povezanost sa detetom u zavisnosti od perioda i dužine delovanja stresora (21). Nеспособnost majki da adekvatno odgovori na potrebe deteta ima uticaja na pravilan rast i razvoj dece (21). Ona postaju povučena, izoluju se iz vršnjačke grupe, usvajajući posmatran obrazac ponašanja majke (21).

ZAKLJUČAK

Period nakon porođaja je posebno osetljiv na egzacerbacije već postojećih mentalnih poremećaja i period u kojem se kod žena oni i početno javljaju. Mentalno zdravlje žena je u tom periodu važno, jer se odražava na njihovu decu, partnera i porodicu kao sistem. Bolje sagledavanje postporođajnih mentalnih poremećaja kod žena može značajno smanjiti stopu porodičnog morbiditeta i značajno uticati na centralni psihološki proces vezan za razvoj emocionalne veze između majke i deteta, ključnog za pravilan psihološki razvoj ljudskog bića. Potrebno je sveobuhvatno razumevanje uticaja pandemije na mentalno zdravlje žena u postpartalnom periodu kako bi se mogli osmisliti adekvatni pristupi oporavka od tako velike katastrofe kakva je Covid-19 pandemija. Nadamo se da će ovaj izveštaj podstaći više istraživanja o psihološkom uticaju pandemija na majke i decu u postpartalnom periodu.

LITERATURA

---

1. World Health Organization. Statement on the second meeting of the International Health Regulations (2005). Emergency Committee regarding the outbreak of novel coronavirus (2019-nCoV). Published January 30, 2020. Accessed February 2, 2020. [https://www.who.int/news-room/detail/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/news-room/detail/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-(2019-ncov)).
2. Li Q, Guan X, Wu P, et al. Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus-infected pneumonia [published online January 29, 2020]. *N Engl J Med*. 2020.
3. Taylor S. *The Psychology of Pandemics: Preparing for the Next Global Outbreak of Infectious Disease*. Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2019.

4. Xiang YT, Yang Y, Li W, Zhang L, Zhang Q, Cheung T, et al. Timely mental health care for the 2019 novel coronavirus outbreak is urgently needed. *Lancet Psychiatry*. 2020;7:228-9.
5. O'Hara MW, Wisner KL. Perinatal mental illness: definition, description and aetiology. *Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol*. 2014;28:3-12.
6. Andersson L, Sundström-Poromaa I, Wulff M, Åström M, Bixo M. Depression and anxiety during pregnancy and six months postpartum: a follow-up study. *Acta Obstet Gynecol Scand*. 2006;85:937-44.
7. Gavin NI, Gaynes BN, Lohr KN, Meltzer-Brody S, Gartlehner G, Swinson T. Perinatal depression: a systematic review of prevalence and incidence. *Obstet Gynecol*. 2005;106:1071-83.
8. Redpath N, Rackers HS, Kimmel MC. The Relationship Between Perinatal Mental Health and Stress: a Review of the Microbiome. *Curr Psychiatry Rep*. 2019 Mar 2;21(3):18.
9. Vigod SN, Villegas L, Dennis CL et al. Prevalence and risk factors for postpartum depression among women with preterm and low-birth-weight infants: a systematic review. *BJOG* 2010; 117,540-50. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0528.2009.02493.x>
10. Donna E. Stewart. Postpartum Depression. *N Engl J Med* 2016; 1;375:2177-86. <https://doi.org/10.1056/NEJMcp1607649>.
11. Goodman JH. Postpartum depression beyond the early postpartum period. *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs* 2004; 33: 410-20. <https://doi.org/10.1177/0884217504266915>.
12. Farr SL, Dietz PM, O'Hara MW et al. Postpartum anxiety and comorbid depression in a population-based sample of women. *J Womens Health (Larchmt)* 2014; 23:120-8. <https://doi.org/10.1089/jwh.2013.4438>.
13. Austin MP, Hadzi-Pavlovic D, Priest SR et al. De-pressive and anxiety disorders in the postpartum period: How prevalent are they and can we improve their detection? *Arch Womens Ment Health* 2010; 13:395-401. <https://doi.org/10.1007/s00737-010-0153-7>.
14. Cerulli C, Talbot NL, Tang W ET AL. Co-occurring intimate partner violence and mental health diag-noses in perinatal women. *J Women's Health (Larchmt)* 2011; 20, 1797-803. <https://doi.org/10.1089/jwh.2010.2201>.
15. Buist A, Gotman N, Yonkers KA. Generalized anxiety disorder: course and risk factors in preg-nancy. *J Aff ect Disord* 2011; 131: 277 83.<https://doi.org/10.1016/j.jad.2011.01.003>
16. Lo AH, Su C, Chou, FHC. Disaster psychiatry in Taiwan: a comprehensive review. *J Experiment Clin Med*. 2012; 4(2):77-81.
17. Russell EJ, Fawcett JM, Mazmanian D. Risk of obsessive-compulsive disorder in pregnant and postpartum women: a meta-analysis. *J Clin Psy-chiatry* 2013; 74: 377-85. <https://doi.org/10.4088/JCP.12r07917>.
18. Wenzel A, Haugen EN, Jackson LC, et al. Anxiety symptoms and disorders at eight weeks postpartum. *J Anxiety Disord* 2005;19:295-311. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2004.04.001>
19. Andersen LB, Melvaer LB, Videbech P et al. Risk factors for developing post-traumatic stress disorder following childbirth: a systematic review. *Acta Ob-stet Gynecol Scand* 2012; 91: 1261-72. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0412.2012.01476.x>
20. Sani G, Janiri D, Di Nicola M et al. Mental health during and after the COVID-19 emergency in Italy. *Psychiatry Clin Neurosci*. 2020 Apr 4. doi: 10.1111/pcn.13004.
21. Murray L, Fiori-Cowley A, Hooper R et al. The impact of postnatal depression and associated ad-versity on early mother-infant interactions and later infant outcome. *Child Dev* 1996; 67: 2512-26.<https://doi.org/10.2307/1131637>.